

otevře se brána, nyní zavřená, proudu obchodu do jeho a z jeho velkých odbytišť, v němž musí obchod ČSR. nezbytně býti účasten.

V řadě stráží neb tykadel s mořem, jež pro ČSR. tvoří na jihu Terst, na severozápadě Hamburk, na severu Štětín, na jiho-východě Galac, uzavíral by na severovýchodě polský přístav u Gdanska výhodně kruh, jehož branami bral by se obchod náš do všech směrů světa. Význam jeho i Gdanska jest pro ČSR. značný a bude vzrůstat.

Bylo by si tedy vřele přát, aby vlády obou států, Polska i ČSR., našly cestu sloužící prospěchu obou stran v tomto novém přístavě polském, tak jako každý Čechoslovák si přeje, aby tato dohoda byla novým znamením srdečného přátelství i spolupráce na poli kterékoliv užitečné práce. *Nauticus.*

Některé příspěvky k životopisu Bráfova.

Dr. Jos. Gruber.

1. Bráf a Masaryk.

Pan Dr. Jan Herben uveřejnil v březnu t. r. v „Lidových Novinách“ dva články o poměru Bráfově k Masarykovi. První („Masaryk-Bráf“. Z druhého dílu „Deset let proti proudu.“) v sobotu dne 7. března k pětasedmdesátým narozeninám Masarykovým, druhý („Oprava ostudy“) v úterý dne 24. března, v němž opravuje lapsus, který se mu přihodil s rokem úmrtí Bráfova.

Jako vydavatel Bráfových „Pamětí“, jimiž bylo zahájeno pětidílné vydání vybraných spisů Bráfových („Dr. Albín Bráf, život a dílo“, 1922–1924 nákl. „Vesmíru“), byl jsem ihned po vyjití prvního z obou článků s několika stran vyzýván, abych vydal svědectví o odstavci, v jehož závěru p. Dr. Herben praví: „Ostatně vím, že Bráfovy paměti v prvním znění byly neko-nečně příkřejší a že za války Bráf je přece trochu retušoval.“ Naléhání na mne se stupňovalo po druhé stati p. Dra Herbena, která končí: „pravím, že prof. Bráf své Paměti o Masarykovi neretušoval — za války“ (podtrženo p. Drem H.).

Různé okolnosti — v neposlední řadě i můj dlouholetý přátelský poměr k p. Dru Herbenovi — zdržovaly mne, že na jeho články (a ovšem pouze na ony věci z nich, o kterých z vlastní vědomosti něco pověditi mohu) reaguji teprv nyní, o prázdninách velikonočních, ovšem jedině v zájmu pravdy.

Především bych zdůraznil své osobní stanovisko, že každý autor odpovídá za svoje dílo veřejnosti teprv v té formě, v jaké je této veřejnosti odevzdává, tedy v jaké je buď sám otiskuje

nebo definitivně pro tisk určuje, a že do této doby jakékoliv změny, opravy a doplňky při sepisování nebo i pozdější „retuše“ prvotního rukopisu jsou jeho právem nejosobnějším a nepopíratelným a jsou charakteristickými jedinečně pro duševní vývoj nebo i jen pro pracovní metodu jeho samého.

Rukopis Bráfových „Pamětí“ (jde tu o třetí kapitolu: „Mé styky s T. G. Masarykem“) je v mém držení od několika let — dříve již měli v rukou a četli je mnozí jiní a jsou z nich i kolacionované opisy.

Po vyjití článků p. Herbenových jsem novou bedlivou prohlídkou celého rukopisu „Pamětí“ opět zjistil známý mně již od dřívějšího fakt, že Bráf svých „Pamětí“ dodatečně vůbec neretušoval. Psal je na jaře 1908 u smrtelného lože svého jediného dítěte v sanatoriu görbersdorfském, když lékaři již také jeho samého upozorňovali na zevně již se projevující známky nemoci, která jej o čtyři léta později sklátila v hrob, a od té doby na ně k opravám či dodatkům vůbec nesáhl. Je to zřejmo z celého vnějšku rukopisu „Pamětí“, a výslovně mi to potvrzuje nyní znovu i pí Libuše Bráfová, která je měla za života Bráfova v opatrování. Nebylo k tomu ostatně u Bráfa ani času ani nálady. Bráfův syn Václav zemřel dne 25. května 1908, Bráf od té doby častěji a více než dříve trpěl silnými katarý a zánětem vén v noze, také sklerosa se hlásila vždy důrazněji. V únoru 1909 byl povolán za ministra orby do kabinetu Bienertova, v němž setrval do 1. listopadu 1909, a o dvě léta později, v listopadu 1911, když se jeho zdravotní stav pobýtem na jihu poněkud — a patrně jen zdánlivě — zlepšil, přijal opět jmenování ministrem téhož resortu v kabinetě Stürgkhově, kde však již po měsíci cítil, jak se jeho osud začíná (jak mi psal) „zatačet tragicky“, přes všechna ujišťování lékařů, a zemřel již dne 1. července 1912.

Jako ve všech svých rukopisech určených pro tisk a jako snad převážná většina autorů, zvláště vědeckých, měnil Bráf i v „Pamětech“ jednotlivé výrazy a obraty v jiné, které se mu zdály přírodnější, zmiřňoval i zostřoval (většinou v samém kontextu rukopisu) i vsuvkami doplňoval, ale již hned při prvotním sepisování, pročítání a stránkování rukopisu. Mohl bych uvést zajímavé doklady, jak se Bráf ustaloval na přírodním výrazu, přecházeje od bezbarvého k nejpříkřejšímu a nahrazuje opět i ten výrazem poněkud mírnějším.

Že by byl tedy Bráf „nekonečně příkřejší“ první znění „Pamětí“ kdykoliv „přece trochu retušoval“, spočívá na nesprávné informaci a je původním (jediným) rukopisem zcela vyvráceno. Dodal bych, že právě naopak je teprv přípiskem po straně v rukopise připojena věta, kterou pokládám osobně za nejostřejší — tedy opak „retuše“ zmiřňovací. —

Ještě něco o „zášti prof. Bráfa proti Masarykovi“. O starších dobách mluvit nemohu — byl jsem po víc než desetiletí od-

daným stoupencem Masarykovým, dříve, než počalo moje bližší seznámení se s Brádem. Masarykovu „praktickou filosofii“ poslouchal jsem velmi pilně v r. 1885/6 (doporučující list na prof. Durdíka — jediný, jejž jsem si byl z litomyšlského gymnasia do Prahy přivezl — zůstal nepoužit v kufru), a když jsem si po první státní zkoušce v r. 1887 dal zapsati Brádu pro národní hospodářství a později pro finanční vědu, odbýval jsem v témž roce 1887/8 svůj dobrovolnický rok, za kterého jsme se k návštěvě přednášek dostali pouze čtyřikrát po roka — k testování indexů. U Brády jsem toliko počátkem října 1888 z finanční vědy kolokvoval a na správní vědu chodil jsme v zimě 1888/9, opět pilně, na Kaizla. Moje bližší známost s Brádem počala teprv od vzniku „Obzoru národohospodářského“ v r. 1896 a od potomní mé universitní habilitace r. 1901 a ještě důvěrněji teprv od založení Národohospodářského ústavu při České akademii, zvl. když jsem ke společnému přání Brádovu a Hlávkovu přijal funkci generálního jednatele. V té době — je to posledních asi 10 let života Brádova — neshledával jsem u něho nijakého záští proti Masarykovi. Spíše naopak — vím, že se Masaryka živě zastával, kdykoliv soudil, že se mu křivdí a se mu podkládají ideje a záměry, jichž byl dalek. Také Brádovi u mne (jako u jiných) nic nevadilo, že jsem byl po Vlčkovi, Jakubcovi, Krausovi a j. jedním z nejstarších stoupenců Masarykových a že psal jsem od let do „Času“ i do „Naší Doby“, a sám mne vyzval k habilitaci na právnické fakultě i po mé aktivní účasti na programovém sjezdu strany lidové (realistické) v dnech 31. března a 1. dubna 1900, kde jsme prof. Horáček a já byli autory a referenty hospodářského a sociálního programu nové strany. Kolegu Horáčka, habilitovaného již r. 1898, pak Brád za necelého čtvrt roku po témž sjezdu chtěl dosaditi na uprázdněnou dlouho již druhou stolicí národohospodářskou a pronikl se svým návrhem proti odporu se zcela jiné strany v únoru 1901.

Mám ostatně i z pozdějších let důvody pro toto své přesvědčení. Uvedu jeden příběh, který se v mé paměti oživil, když jsem se znovu probíral pozůstalými papíry Brádovými. Stalo se za prvního ministerství Brádova v roce 1909, že posl. Udržal, tehdy (tuším) místopředseda českého svazu poslanců, pozval Brádu, ač nepolitického ministra, do schůze českého svazu, kde se měla konati debata politická, aby Brád, jsa bezprostředně a všestranně informován, mohl tím bezpečněji a přesvědčivěji hájiti v ministerské radě české zájmy a české stanovisko; jeho účast že bude všemi s uspokojením vítána a přispěje ke zlepšení vzájemného poměru. Brád po jistém váhání slíbil, že se dostaví. Když však do svazové schůze přišel, nebyl Udržal náhodou ještě přítomen, a Brád za hovoru s nejbližší přítomnými seznal, že jeho dostavení se do schůze nejen nebylo očekáváno, nýbrž není — alespoň části přítomných členů svazu — ani vítáno. Záhy přišel k němu z užšího kroužku čelných poslanců —

Masaryka, Kramáře, Pacáka — prof. Masaryk s žádostí (jménem jich), aby Bráf nebyl politické debatě ve svazu přítomen, ježto prý není politickým ministrem, nadto že byl jmenován bez souhlasu svazu, a že tedy nechtějí dáti průchod domněnce, jako by Bráf přece jen českou politiku v kabinetě zastupoval. Bráf byl vzkazem arci dotčen a ohrazoval se, že přišel na výslovné a naléhavé pozvání Udržalovo a jen v zájmu věci národní, a ihned odešel.

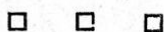
Bráf netajil se tou historií a svým rozhořčením ani vůči mně a zvláště ho mrzelo, že se vzkazem přišel k němu právě jeho universitní kolega Masaryk. Projevil jsem ihned své přesvědčení, že v tom jistě nebylo zlého úmyslu Masarykova a že by vyřízení vzkazu někým jiným, kdo by se snad ani vzděláním ani postavením Bráfovi nerovnal, mu bylo možná bývalo ještě nepříjemnější. Dne 4. ledna 1910 setkal jsem se s Masarykem dole v Praze (Masaryk bydlel tehdy na Hradčanech a já na Vinohradech) a za společné chůze po Václavském náměstí zmínil jsem se mu o Bráfově rozmrzelosti i o mínění, jež jsem v té věci projevil vůči Bráfovi.

Masaryk potvrdil mi moji domněnku, ujistil, že převzal ono choulostivé a málo vděčné posláné právě proto, že si troufal zhostiti se ho způsobem co nejtaktnějším, šetrnějším než snad kdokoliv jiný, a že doufá, že se mu to také podařilo s nejmenším možným dotčením se oprávněné osobní důstojnosti Bráfovy. Na moji otázku, mohu-li to říci Bráfovi, Masaryk přisvědčil. Bráf mé vyřízení přijal se zřejmým uspokojením, jež jsem měl s poděkováním za tento vzkaz sdělit také Masarykovi. Že ani tato historie nezanechala v Bráfovi žádného ostnu k „zášti“ proti Masarykovi, je viděti z vlastnoručních, bohužel pouze započatých zápisků Bráfových pod názvem „Druhé ministerství 1911 —“, které mám po ruce a v kterých zajímavým škrtem v kontextu dal na jevo, že Masaryka ani za spoluvinnou onou „nezdvorilostí“ nepokládá. Omluvil se mu z ní o velikonočních 1911 v Lovraně Dr. Pacák a v listopadu 1911 i Dr. Kramář, když na Bráfa znovu naléhal, aby přijal nové povolání za ministra orby tentokrát v kabinetě Stürgkhově. —

Že Bráf při svých přednáškách o socialismu posluchačům při uvádění vhodné literatury snad nejmenoval Masarykovu „Otázku sociální“ (vyšlou koncem r. 1898) — slyšel jsem o věci také již před mnoha lety a tuším z téhož pramene jako p. Dr. Herben — nevykládal bych ještě za doklad „zášti“ Bráfova proti Masarykovi i „po letech“. „Zášti“ bývá provázeno přívlastkem „slepé“ — člověk naplněný „záští“ nebyl by si za své kolegy a nástupce (Horáčka a mne) na tehdy jediné universitní katedře české vybíral politické a ideové stoupence toho, jehož by nenáviděl. Je též známo, že Bráf pomýšlel i na habilitaci Dra Lva Winttra, již tehdy sociálního demokrata a rovněž blízkého Masarykovi.

Je však možno pokusiti se o věcné vysvětlení onoho tvrzeního opomenutí. Masarykova kniha má podtitul „základy marxismu sociologické a filosofické“, Bráf ji snad právě pokládal za filosofickou a nikoliv národohospodářskou, vůbec pak nemiloval sociologie jakožto vědy příliš povšechné, která ostatně i dnes ještě má dost zásadních odpůrců mezi učenici jinoevropskými, konečně právě v letech devadesátých vyšlo o Marxovi vůbec množství monografií národohospodářských (zejména skvělé pojednání Böhm-Bawerkovo „Zum Abschluss des Marxschen Systems“, 1896), s nimiž Bráf asi v první řadě chtěl obeznámiti své posluchače. Ostatně nevíme ani, vynechával-li takto Bráf „Otázku sociální“ vždycky či stalo-li se tak jen nahodile v roce, kdy onen tehdejší posluchač Bráfovy přednášky navštěvoval.

Nemohu se tedy smířiti s myšlenkou, že by Bráf oněch let, kdy jsem se s ním blíže seznamoval, byl si ve vědě a v povolání učitelském, od něho vždy svrchovaně ceněném, jen z osobní zášti počínal způsobem jemu přisuzovaným.*)

ZPRÁVY.

Tvoření nových společenských tříd v novém Rusku (předn. dne 24. listopadu 1924 v sociálním ústavě čsl. republiky. S. Zagorskij, býv státní tajemník za prozatímní vlády Kerenského a nynější šéf ruského oddělení mezinárodního úřadu práce v Ženevě). Především pod rouškou komunistické ideologie a pak v důsledku nové politiky národohospodářské nastala v nynějším Rusku hluboká sociální přeměna. Šlechtická třída velkostatkářů zmizela. Stejně zmizela zvláštní kategorie rolníků, kteří disponovali svojí půdou pouze v mezích povolených a předepsaných státem. Země stává se krok za krokem vlastnictvím toho, kdo je schopen jí věnovati svoji práci a svůj kapitál. Nivelisační proces existoval mezi rolníky pouze na počátku komunistické revoluce. Od r. 1922 venkov prodělává novou evoluci: nastupuje tu diferenciaci. Nová politika agrární připustila především nové základní kameny v agrárním vlastnictví; za druhé dává sedláku, držiteli půdy, dovolení, aby užíval námezdní práce, za třetí předsala zápis užívání půdy, jak kolektivami, tak jednotlivci. Užívání půdy stává se ve skutečnosti vlastnictvím individuálním. Současně proces diferenciaci mezi sedláky je čím dál tím ztelnější. Jako před revolucí opět tvoří se dvě třídy venkovské: rolníci, kteří berou do nájmu půdu jiných sedláků a kteří používají námezdní práce, a zemědělci bez půdy nebo kteří nemohou vzdělávati své přídělky. V průmyslu a obchodě tvoří se pomalu nová buržoasie průmyslová a obchodní. Ředitele podniků průmyslových ustavují se čím dále tím více jako společenská třída, která má totéž duševní založení a používá těchže postupů jako bývalí podnikatelé kapitalističtí. V nynější době obchod je pánem hospodářského života so-

*) Vyšlo nejprve v „Trib.“ o velikonocích 1925.